

liv, je samozřejmě stejně tak platná pro kulturu, která je postmoderně avantgardní a k níž „masy“ nenašly (a nikdy nenašdou) cestu. Čmáral Jean Dubuffet není stvořen svou tvorbou, ale svými interprety a jen odtud bere odvahu (kterou sdílí jinak zcela kultivovaný sociolog práva a kulturní kritik Jiří Příbáš) tvrdit, že „mýtus kultury“, která je „dusivá“, je „úzce spojen s buržoazní kastou a západním imperialismem... Západní buržoazní kasty se nezbavíme, dokud nedojde k demaskování a demystifikaci její údajné kultury“ (*Dusivá kultura* 1998: nestránkováno). Příbáš má za to, že „kultura dusí, umění osvobozuje“ – leč jaké umění? S čím je spojen Dubuffet, ne-li s buržoazní kastou, protože „masa“ jej rozhodně neakceptuje ani minimálně? A tak nezbyvá než upozornit, že jedno z možných a zcela nežádoucích, degradujících a dehonestujících vyústění kulturních studií nabídl Jan Stern (*Právo – Salon*, 14. 2. 2006): „Dallas, Rodinná pouta, Superstar, internetové porno – ano, je v tom manipulace, ale zároveň to jsou tanky proletářské revoluce, které vytlačily z veřejného prostoru všechny ty buržoazní krasoduchy z kavárny Slávie, všechny ty kšeftaře se vznešeností... Oni ti Adornové na tom popu nenáviděli nejen manipulaci proletářem, ale skrz pop nenáviděli... i proletáře samotného a jeho kulturu... Dělnictvo nedosáhlo svobody, ale dosáhlo toho, o co asi opravdu stálo. To je klíčový rozpor moderního kapitalismu: Nemáme v něm moc, ale jsme v něm doma.“

Protože Barkerův *Slovník* a McRobbi-ové *Aktuální témata kulturních studií* jsou vůbec prvními knihami této provenience v češtině, budiž za to vzdán dík. Současně vezměme na vědomí, v co mohou a někdy chtějí kulturní studia vyústit – v apologetiku lenivého ducha a v neochotu klást si jiné otázky, než jaké nám spíše vnucuje, než klade „populární kultura“.

Miloslav Petrušek

Neco Petkov Necov: *Dějiny Vojvodova. Vesnice Čechů a Slováků v Bulharsku*

Plzeň, Občanské sdružení Vojvodovo a Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje 2006, 144 s.

Vesnice Vojvodovo se nachází v severozápadním Bulharsku, 16 km od Dunaje, mezi městy Orjachovo a Vraca. Založena byla v roce 1900 rodinami Čechů a Slováků – evangelíků a (Staro)Bulharů – katolíků, kteří se do Bulharska přistěhovali koncem 19. století z území současného rumunského Banátu. V prvních letech existence Vojvodova se zde usadilo i několik srbských rodin, které je ale zanedlouho opustily. I když počátkem 20. let vesnici opouštějí i bulharští katolíci, zachovává si náboženskou a etnickou pestrost, protože do ní přichází okolo dvaceti bulharských rodin (většinou přistěhovalců ze západních krajů – jedná se o území, které Bulharsko ztratilo po první světové válce ve prospěch nově utvořeného Království Srbů, Chorvatů a Slovinců; podrobněji viz J. Rychlík. *Dějiny Bulharska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny 2000, s. 291–292) a také několik ruských emigrantů (Bělogvardějců). Češi a Slováci přitom až do počátku padesátých let 20. století, kdy se vracejí do Československa, tvořili majoritní část vojvodovských obyvatelů. Dnes ve Vojvodovu žijí především Bulhaři, jejichž rodiny se sem přistěhovaly v letech 1950 a 1952, a několik již velice starých potomků Čechů, nebo smíšených bulharsko-českých rodin.

O Vojvodovu v období od jeho založení do poloviny minulého století vypráví Neco Petkov Necov (1897–1989) ve svém „Zápisníku o slyšeném, viděném a prožitém v obci Vojvodovo“. Neco Petkov se do Vojvodova přestěhoval v r. 1928. Aktivně se podílel na mnoha kulturních, osvětových a politických aktivitách v obci. Za druhé světové války se stal členem Komunistické strany Bulharska a po státním převratu 9. září 1944 byl jednou z vůdčích osobností politického života. Podílel se na zakládání komunistického zemědělského družstva a dlouhou

dobu družstvo řídil. Kromě Zápisníku byl autorem řady článků v oblastních novinách. V předmluvě k českému překladu Zápisníku Marek Jakoubek a Zdeněk Nešpor uvádějí, že obyvatelé Vojvodova považovali Neco Petkova za „člověka s neutuchajícím životním elánem a výjimečným smyslem pro humor, ochotného vždy a komukoli pomoci, bez ohledu na národnostní či stranickou příslušnost, přestože šlo o výrazně národně citícího Bulhara a oddaného člena komunistické strany.“ (s. 15)

Petkovův text přeložený do češtiny Temenužkou Křivánkovou a Markem Jakoubkem tvoří základ publikace, kterou pod názvem *Dějiny Vojvodova. Vesnice Čechů a Slováků v Bulharsku* připravili k vydání Marek Jakoubek, Zdeněk Nešpor a Tomáš Hirt. Kniha vyšla s finanční podporou Ministerstva zahraničí ČR a díky finančním prostředkům ze sbírky uskutečněné mezi vojvodovskými Čechy a jejich potomky.

Text Neco Petkova, známý dosud jen v úzkém kruhu badatelů, vydává svědectví jak o životě vojvodovských Čechů a Slováků, tak i o způsobu, jak byla jejich komunita přijímána bulharským obyvatelstvem. Rukopis obsahuje krátký úvod a 41 kapitol věnovaných rozličným tématům. V počátečních kapitolách sleduje Neco Petkov příchod českých a slovenských rodin do Bulharska, založení a budování Vojvodova, věnuje pozornost místnímu politickému dění, uvádí zeměpisná a statistická data o vesnici a popisuje také národnostní a náboženskou příslušnost vojvodovských obyvatel. V následujících kapitolách vypráví o oděvu, jazyku, společenském a rodinném životě vojvodovských Čechů a Slováků a poté podrobně líčí hospodářské dění, popisuje, čím si vojvodovští zabezpečovali živobytí, a nejednou vyzdvihuje vynalézavost svých českých a slovenských sousedů. Poslední kapitoly jsou pak věnovány založení a počátečním létům činnosti zemědělského družstva ve Vojvodovu. Přílohu textu tvoří čtyři jmenné seznamy vyhotovené Neco Petkovem, které zaznamenáva-

jí migraci vojvodovských obyvatel. Překlad tohoto cenného dokumentu je opatřen podrobnými poznámkami a předmluvou, v níž je představena osobnost Neco Petkova Necova a která sleduje historii vojvodovských Čechů před přestěhováním do Bulharska a po „návratu“ do Československa. Publikace obsahuje několik příloh, včetně studie Vladimira Penčeva „Tempus Edax Rerum aneb O minulosti a přítomnosti vojvodovských Čechů“ a také bohatý dokladový materiál, stejně jako dobové i současné fotografie. Vladimír Penčev, který uskutečnil první výzkumy věnované problematice české komunity ve Vojvodovu a jemuž patří zásluha za „objevení“ Vojvodova coby badatelského tématu, byl vydavateli pozván, aby publikaci představil českým čtenářům. V krátkém „Úvodním slovu“ tento autor vyzdvihuje přínos Čechů na poli institucionálního, hospodářského a kulturního rozvoje bulharského státu po získání nezávislosti (1878) a komentuje paradoxní fakt, že společenství vojvodovských Čechů „našlo“ svého letopisce v osobě jejich bulharského souseda. Této skutečnosti věnují pozornost i autoři předmluvy Marek Jakoubek a Zdeněk Nešpor, kteří podtrhují, že vojvodovští Češi jsou jednou z nemnoha českých emigrantských komunit, o které zanechal písemné svědectví člověk, který k ní nepatřil, ale žil léta v úzkém kontaktu s jejími členy. Současně poukazují na to, že právě absence pročeského národnostního patosu charakteristického pro Necoův „pohled zvenčí“ je jednou ze zvláštností, která činí Necovovy *Dějiny* tak zajímavým dokumentem. Podle M. Jakoubka a Z. Nešpora je v tomto ohledu neméně důležitá skutečnost, že Necovův způsob výkladu – jehož tematická organizace má mnohem blíže ke strukturovanému etnografickému popisu než k naivnímu nekritickému představování faktů obyčejným vesničanem – kompenzuje i autorovu značnou jednostrannost vycházející z jeho marxistického přesvědčení, jež se odráží v interpretaci některých stránek života jeho českých a slovenských sousedů. Při se-

znamování čtenářů s osobou Neco Petkova autoři předmluvy zdůrazňují jeho občanskou angažovanost a pozastavují se nad motivy, které jej inspirovaly k sepsání přítomností Čechů a Slováků poznamenané historie Vojvodova, jež komentují takto: „Protože jeho cílem rozhodně nebyla oslava bulharského národa ani velebení vojvodovských občanů, natož pak – jak se mnohdy v podobné literatuře stává – vlastní osoby, můžeme usuzovat, že jeho záměr byl lidově osvětový a – lze-li to tak říci – téměř protovědecký“ (str. 16). Mohli bychom dodat, že tento „osvětový“ úmysl je do značné míry spojen i s vědomím, jak cenná je zkušenost setkání s jiným a cizím. Charakteristický je v této souvislosti z jedné strany Necovův přístup, vyjádřený v první větě jeho knihy, kterou celé dílo začíná a podle které „je každý z nás povinen všimnout si nejdůležitějších událostí vlastního života, jak kvůli sobě, tak i pro své bližní. Je povinen přijímat od svého okolí vše dobré a užitečné a předávat to svým potomkům, aniž by do toho vkládal jakoukoli nacionalistickou tendenci“ (str. 27), z druhé strany pak skutečnost, že jeho vyprávění o Vojvodovu končí odjezdem jeho českých a slovenských spoluobyvatel.

Stručně, ale vyčerpávajícím způsobem se v „Předmluvě“ popisuje nelehký osud vojvodovských Čechů, při jehož výkladu se klade důraz na roli náboženství, které bylo klíčovým faktorem jak při rozhodnutí opustit Banát a odejít do Bulharska, tak i pro život ve Vojvodovu. Komentovány jsou také důvody, které po druhé světové válce vedly k reemigraci českých a slovenských rodin do Československa, jejíž výsledek byl ovšem pro většinu dotyčných značně traumatický (nostalgické pouto reemigrantů k vojvodovské minulosti vyjadřuje dojemným způsobem Temenuška Krivánková ve své básni „Vojvodovo“, která je umístěna jako motto v úvodu celé publikace). Celá předmluva končí bibliografickým přehledem publikací spojených s problematikou českých a slovenských komunit v Banátu a v Bulharsku.

Jak již bylo řečeno, obsahuje české vydání Necovova rukopisu bohatou přílohu, která v různých směrech rozšiřuje poznání minulosti a současnosti vojvodovských Čechů a Slováků. Na jedné straně se zde nalézá již zmiňovaná studie Vladimíra Penčeva osvětlující historické skutečnosti spojené s přítomností Čechů a Slováků ve Vojvodovu, stejně jako faktory, které přispěly k zachování etnické identity vojvodovské české komunity (a mezi nimiž hrálo nejdůležitější roli náboženství); na straně druhé zde nalezneme vzpomínky reemigrantky Amálie Hružové (která se narodila v Banátu, žila ve Vojvodovu od jeho založení a na sklonku života vycestovala s ostatními Vojvodovčany do Československa) či přepisy vybraných rozhovorů s Ankou Bosilkovou (Českou, která zůstala a dodnes žije ve Vojvodovu), které prezentují individuální prožitky akterů a dávají smysl klíčovým událostem z minulosti vojvodovských Čechů. Příloha obsahuje ještě vyprávění neznámého očitého svědka příjezdu Vojvodovčanů na jižní Moravu (destinace reemigrantů z Vojvodova v letech 1949–1950) a překlady projevů, jimiž byli vítáni čeští a slovenští hosté v průběhu oslav ve Vojvodovu v roce 2000; dále pak plánec Vojvodova vyhotovený Matějem Hružou v roce 1979 podle originálu z roku 1949 a také více než 20 fotografií představujících vzhled vesnice a jejích obyvatel v minulosti i současnosti.

Vydání *Dějin Vojvodova. Vesnice Čechů a Slováků v Bulharsku*, které je výsledkem dlouholetého obětavého úsilí M. Jakoubka, T. Krivánkové, Z. Nešpora a T. Hirta, výrazným způsobem obohacuje základnu ke studiu českých a slovenských krajan-ských komunit a bezpochyby také představuje významnou událost pro potomky vojvodovských Čechů a Slováků. Současně se jedná i o důležité svědectví toho, že otázka přítomnosti Čechů a Slováků na bulharském území neztratila na aktuálnosti a odpovídající bulharsko-česko/slovenský dialog není přerušen.

Michaela Kuzmová